

PÉTER I. ZOLTÁN

„A világ legjobb ápolónője”

Adyt 1913 tavaszától a Graz melletti Maria Grün szanatóriumban kezelték. A nők valósággal körülrajongták a költőt. Közülük a lírájában is nyomot hagytak: a pesti Machlup Henrikné Zwack Mici, aki a Mylitta nevet kapta a költőtől, a temesvári Weisz Ferencné Kossak Aranka, akit csak Kicsinek neveztek, míg Ady versében „kis, kék dereglye”-ként szerepel. Közöttük volt Sándor Lászlóné is – Nyanyuci, ahogy Ady emlegette –, aki úgyszintén 1913 tavasza óta volt a Maria Grün-i szanatórium lakója. Azt, hogy ő a világ legjobb ápolónője, Ady Fehér Dezsónének mondta később Nagyváradon. Sándor Lászlóné emlékezése szerint: „1913. május közepén súlyos idegbajjal Maria Grünbe utaztam. Itt ismerkedtem meg Adyval, aki az alkoholról akart leszokni. Ady, aki nagy nőbarát volt, ez időben szerelmével, dr. W[eisz] F[erenc]né temesvári bankigazgató feleségével volt egész intim barátságban, akit leveleiben Kicsinek nevez.”

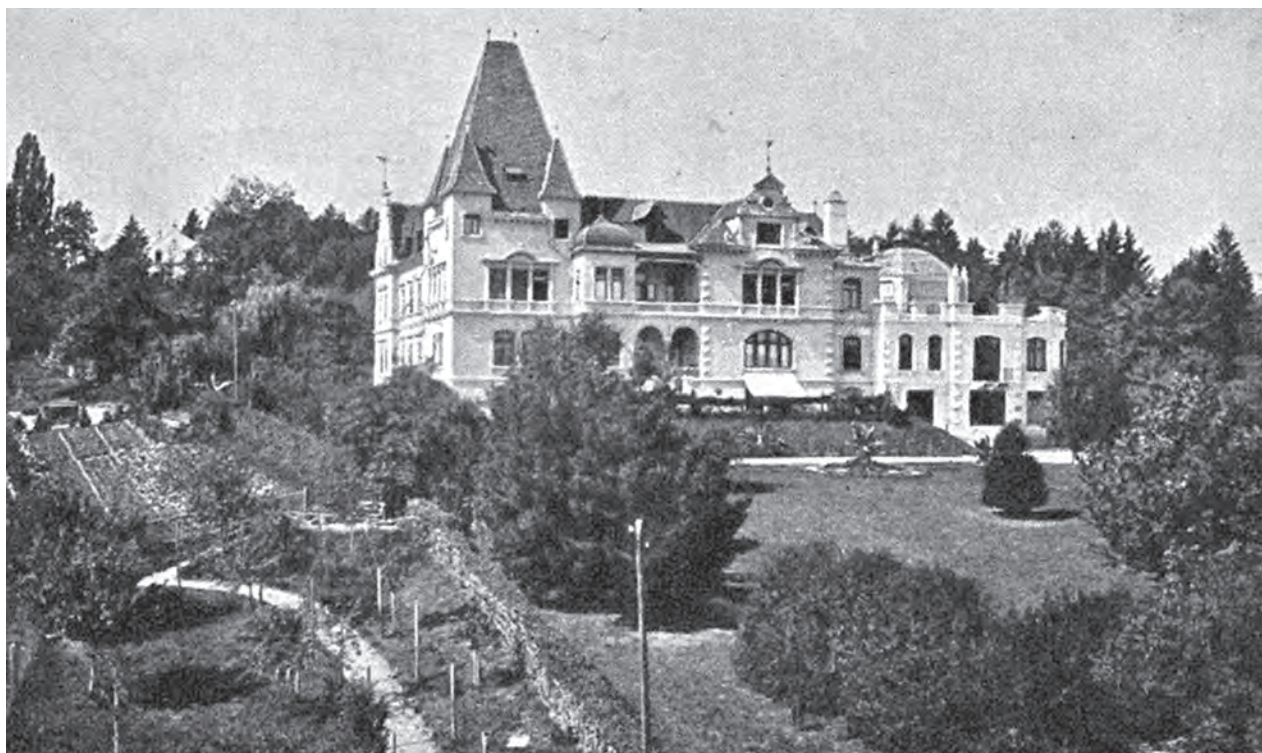
Sándorné, Bella is összebarátkozott a Kicsivel, de ettől még titkon vetélkedtek a költő kegyeiért, ami szemet szúrhatott az úgyszintén itt kezelt Fehér Dezsónének is, aki feljegyezte: „Aggódva látom, hogy »Nyanyuci« túlságosan jó néven veszi Ady lankadatlan udvarlását.”

Sándorné első benyomása a költőről: „Adyt nagyon jókedvű, könnyűvérű fiúnak ismertem meg, akin akkor még nyoma sem volt a későbbi időben tapasztalt tépelődésnek, kesergésnek és világfájdalomnak. Ez időben [még] minden szerelem kizárásával, tisztán baráti alapon, igen mély és igaz barátság fejlődött ki közöttünk.”

Sándorné később néhány Maria Grün-i epizódot is elmesélt: „A szanatóriumban szigorúan fogták Adyt, csak minimális kevés bort vagy egy-egy pohár sört kapott étkezéskor. Ter-

PÉTER I. ZOLTÁN Podmaniczky-díjas helytörténész, újságíró (1949, Nagyvárad). 1991–2009 között a Bihari Napló munkatársa. A Budapesti Műszaki Egyetem műemlékvédő szakmérnöki karán tanult. 1992-től számos helytörténeti és irodalomtörténeti könyve jelent meg.

mészetesen ez neki nem volt elég, tehát úgy oldotta meg, hogy megitta a miénket. Nekünk hízőkúránk volt, ihattunk sört, amennyit bírtunk; mindennap megdicsért a professzor, hogy milyen okos asszonykák vagyunk, hogy iparkodunk hízni, s csak mikor a heti lemérés nem akart eredményt felmutatni, kezdett gyanús lenni a dolog, s bizony szétültetek hármunkat az asztalnál, mert kisült a huncutság. [...] Adynak sok türelme nem volt Grünhöz, legalább kétszer egy héten le kellett menjünk vele Grácba, ahol bizony nem egészen betegekhez méltóan viselkedtünk... Soha sem sikerült Adyt józanon hazavinni. [...] A Kicsi és én június hó 25. körül együtt utaztunk el

Grünből. Adynak nagyon fáj a távozásunk, sírt mint egy gyermek, és hogy kissé megvigasztaljuk, valamelyik vasúti állomásról küldtünk neki egy vigasztaló táviratot. Erre válaszolta Ady az itt következő [június 27-i] levelet:

»Kedves, jóságos Nyanyuci, nagyobb az én elárvultságom, mint ti csak sejthettétek is, amikor vigasztalni akaró, kedves, de még jobban elbúsító táviratokat föladtátok. Nem tudtam, dühöngjek-e már majdnem komikus kétségbeesésem, vagy egyszerűen sirassalak benneteket és magamat, s végül is ez utóbbit cselekedtem. Nem jó az embernek, ha szerencsés, és összetalálkozik szeretni való, ritka emberekkel, mert keservesen lakol, mikor elszakad tőlük. Én mint egy bűnbánó gyerek, azon jajgattam s jajgatok, mióta elmentetek, miért nem voltam hozzátok szívesebb, mulatságosabb, jobb és kevésbé szeszélyes. A Kicsinek csak pár sort merek most írni Temesvárra, mert nem tudom, hazamegy-e, s ha nem, a levelem nem kerül-e más kezekbe...«

Grünből a második levél [valamikor július 5. előttről]: *»Kedves jó Nyanyuci, lásd még mindig Grünben vagyok, holott nem*

is szó már az utálat arra, amit érzek [...] Itt egyre snasszabb a vendégsereg arca és szaga. Ne sajnáld tehát Grünt, édes Nyanyuci. Légy egészséges és vidám, és Váradon nemsokára igazi grazi kedvvel fogunk mulatni...«»

Sándornénak, azaz Nyanyucinak az Adyval való kapcsolata tartósnak bizonyult. 1913 július közepén Nyanyuci leutazott Nagyváradra, Ady is követte, és az asszony bevallása szerint a találkozás egy reggelig tartó lumpolással végződött. Velük voltak a költő helyi barátai is.

Augusztusban mindketten Pestre utaztak, az asszony szerint naponta találkoztak, valójában ettől kezdve közel egy évig együtt éltek. Barátság-

guk, legalábbis az asszony szerint, ettől kezdve vált szerelemmé. Az életük olyan volt ezután – az asszony szerint –, mintha férj és feleség lennének, nem tagadta azt, hogy Ady barátnője lett. Sőt, azt is elmesélte, hogy Ady azt mondta neki: nem törődik azzal, hogy két gyermeke van, hagyja ott morfinista urát, aki úgyse gyógyul ki szenvedélybetegségéből. Sándorné viszont azt állította: az ő viszonyai kizárták, hogy Adynak felesége legyen a világ előtt. Viszont nem tagadta meg, hogy a barátnője legyen.

Ady szempontjából ez egy laza kapcsolat volt, hiszen bár később is leveleztek, verseket is írt hozzá, ez nem azt jelentette, hogy egyedüli nő lett volna az életében.

„Sok kedvessége és jósága mellett is az élet nem volt könnyű vele – emlékezett Sándorné. – Szeszélyes, kiszá-

míthatatlan, sokszor gúnyolódó volt, amiért ismét mint egy bűnbánó gyerek kért bocsánatot. Komikusan kedves olyankor, ha érzi, hogy ok nélkül bánt meg, de a gúnyolódás ördöge nem hagyja békén. [...] Dacára, hogy nem akar nekem fájdalmat okozni, [ez] nem akadályozza meg abban, hogy kis csitri diáklányok hódolatát fogadja, s ezt kiszínezve adja elő. Szinte tetszik neki, hogyha sírni lát, akkor ő megvigasztaljon, s akkor ismét elmondhassa: »Csak te, Nyanyucikám, és senki más«. Pedig voltak mindig mások, apró, kisebb, rövidebb ideig tartó flörtök. S annyira nem csinált titkot belőlük, hogy egyik-másik kis csitrit felhozta nekem is bemutatni, így többek között egy kis medikát.”

Rövid ideig tartó flörtök? Ezek is lehettek, de voltak komolyabb kapcsolatai is Adynak, hiszen ez idő alatt ment a költő Mylitta után Pestre, 1913 novemberében jegyezte el Dénes Zsófiát, majd a következő év áprilisában Csucsán megismerte Boncza Bertát, s aztán júniusban feleségül is kérte.

1914. március 6–18. között Ady Nyanyucival az Adrián utazgatott. Hazatérve Budapesten tisztázták egymással, hogy

kapcsolatuk nem válhat házassággá, hiába kérte Ady korábban is, hogy legyen a felesége. A búcsúestélyt a Centrál kávéházban tartották, ahol bizony – Nyanyuci emlékei szerint – nem valami vígan voltak, többet sítottak, mint nevettek, de mégis reggel lett vége a búcsúzásnak. Ady kikísérte a Váradra utazó asszonyt az állomásra, pár nap múlva ő is hazautazott Érindszentre.

Sándor Lászlóné több Ady-versről is azt tartotta, hogy őhöz kapcsolódik. Ezek közül talán csak a *Nagyon közelbe kerültünk-ről* mondható el ez egyértelműen: *Kezdetben tán nem is hevültünk / S mégis: / Szép, ócska, vágykódó, jó szivek, / Be nagyon közelbe kerültünk. / Szánón simulunk, hogyha fázunk / S mégis, / Ha nem is adott*

Ady és Sándorné 1914
tavaszán Velencében is járt

*még sok derüt, / Áldott a mi találkozásunk. / Első titkunk fű rég
benőtte / S mégis / Minden titkognál bátrabbakat / Küld
nekünk a titkok mezője. / Soká lesz a célságból cél már / S
mégis / Néha úgy hajtom le a fejem, / Mint boldog, győztes baj-
nok a célnál.*

A fővárosi Centrál kávéházbeli búcsúestélyt követően is folyt közöttük a levélváltás, néha találkoztak is, de időköz-

ben Nyanyuci kibékült az urával, haza is hozta őt a szanatóriumból, s emiatt Ady látogatásai is ritkultak, bár még jó ideig leveleztek. Közvetlen kapcsolatuk a csucsai eljegyzésig tartott, de továbbra is érintkezésben maradtak, Nyanyuci anyás szeretete Csinszkat is megnyerte.